

31.

ACC. N:R M. 16470:1-27.

41000

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: fil.stud. Karin Frid
Härad: Torna Berättare: Mathilda Nordström
Socken: Lunds stad Berättarens yrke: f.d. tvätterska, änkefru efter
fabriksarbetare
Uppteckningsår: 1964 Född år 1882 i N.Strö församl. Krst. län

Stadstraditioner I s. 1-27.

(skisser s. 25-27.)

LUF 126

Skriv endast på denna sida.

31.

M. Nordström

f. 82

FOLKLIVSARKIVET

FINNGATAN 8

Frid

L4 m s (limerad)

LUND

31.)

ACC. N:R M. 16470: /.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUNDUppteckningssituationen:

Adressen till fru Nordström lämnad av docent Ek. Tidsöverenskommelse per tel. efter ett orienterande brev. Intervjun ägde rum den 26.4.64. Pågick c:a 7 timmar med ett par timmars paus på e.m. Fru Nordström positivt inställd, mycket gott minne, rodd av att prata och berätta, imiterar gärna. Men associerar livligt och glider gärna över till nuvarande förhållanden, så det var nödvändigt att ställa kontrollfrågor ideligen. God kontakt, kaffedrickning och roliga historier fram emot kvällen. En av hennes döttrar på besök på e.m. och verifierade och kompletterade vissa uppgifter. Fru Nordström ej störd av att jag skrev under tiden, varför större delen av uppteckningen är citat. En kraftig omredigering av stoffet dock nödvändig. Jagberättarformen därvid bibehållen men citationstecken endast utsatta kring vissa fraser.

Personliga data:

Fru Mathilda Nordström, f. Olsson i N. Strö församling i Ö.Göinge hd i Krst. län den 7.1.1882. Fadern: torpare Ola Jönsson i N. Strö. Fru N. gift 1907 med knekten Johan Nordström, f. i Silvåkra 1876, död 1959. Fru N. "tjänste" på ett ställe utanför Lund och träffade därigenom maken som låg i Revinge. De gifte sig i hennes hemtrakt men flyttade direkt till Lund. Tiden 1907-1909 bodde de bl.a. uppe vid Allhelgonakyrkan. Maken var då kusk vid Hildisch /?/ läderfabrik. 1909 - 1911 bodde de på Prennegatan 21 B (t.h. i farstun). Därefter bodde de en tid bl.a. på Grynmalaregatan och Bankgatan. ("Vi flyttade ofta. Än var det ett. Än var det ett annat. Än tyckte de inte om barn. På ett ställe fick vi gå i en massa krokarna långa vägar ner till dasset!") 1918 flyttade de ner till Prennegatan igen och bodde 1918 - 1930 i nr 23 B (t.v. i farstun), 1930 - 1947 i nr 21 B (t.v. i farstun). 1947 flyttade de till en pensionärs-lägenhet på Brunnsgatan. Maken var hela livet mycket sjuklig. Han hade dåliga ben alltsedan knekttiden, fick senare astma, och dog i hjärnblödning. Han arbetade på Bindgarnsfabriken i Prennegatan 1909 - 1920 men "kunde inte arbeta en dag efter di femti - han ble fördärvad på fabriken". De fick 7 barn, 4 flickor och 3 pojkar, födda 1907, 1909, 1911, 1912, 1914, 1917, 1921. Alla barnen lever än.

ACC. N:R M. 16470 :2.

Nöden, det var mest Korsgatan och Mariagatan och Hospitalsgatan. Ja, Prennegatan och Trädgårdsgatan också, men det var egentligen inte Nöden, för där var trädgårdar. Jag skall bara säga att där var idylliskt på Prennegatan innan Pensionärshemmet kom, för där var kolonier. /Fru N. visade ett fotografi av Nilssons - se nedan - barn inne i koloniträdgården./ Tvärgatan, nä, det var inte Nöden och inte Grynmalargatan heller. Det var mest Korsgatan. Jag minns en fru, när vi bodde på Bankgatan och skulle flytta ner till Prennegatan, som sa: att ni vill flytta ner till Nöden. Men hon flyttade sen själv ner till Hospitalsgatan, och då fick hon, för det var värre där än på Prennegatan. Ja, det var skillnad på gatorna.

Det hade det namnet Nöden redan när vi flyttade dit 1909. Där var kolossalt många judar. Det fick det namnet för de fattiga judarna. Innan hette det Nya Stan. På den tiden var judarna fattiga, inte rika som nu. De fattiga judarna bodde i Nöden. Men det fanns också rika judar, men mest på andra ställen i stan. Jag var och tvättade hos några rika judar. De fattiga hade inte råd till det. Det var för de fattiga judarna mest som det kallades Nöden. Och det kallades både Kapernaum och Judéen också.

Arbetarna som bodde där var också fattiga. Men det bodde fattiga arbetare på andra ställen i stan också.

Jutahusen, nä, där har man ju inte vatt nåt vidare, så de kan ja ju inte

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Begreppet
"Nöden"

"Nya Stan"

"Judéen"

Andra områden
i staden

ACC. N:R M. 16470:3.

säja nåt om. Men "Smörludorna", de va uppe på Smörlyckan, de var det allra värsta!

/ Fru N. visste ingenting om Nöden på 1800-talet, men när jag berättade att det var en timmerarbetare Pål Johansson, som byggt huset på Prennegatan 23 år 1876 (enligt anteckning på Ragnar Blomqvists karta i Kulturrens Lundaarkiv nr 4.E. 198.) kom hon att tänka på följande:/

Husen byggdes från början nästan bara halvfärdiga. Där var en gammal plåtslagare som hette Johan Pålsson som bodde uppe på gaveln i 23:an. Han berättade om allting, och han sa det, att husen aldrig var riktigt färdiga, när arbetarna gick ifrån. Men det bästa huset e 23:an sa han. Det var det bästa teglet. Det var hårt bränt. Han mindes när där var äng där nere, Ripas äng hette det. Min gu, sa han "min far" när han berätta om huset. Jo minsann de va hans far som byggde de då.

Men det var Ripas hus. Det var de flesta. Ripa hade 2 barn. En son som förolyckades, så hans barn ärvde hans del på Trädgårdsgatan, och en dotter. Elisabeth Petersén född Ripa hette hon, och hon ägde 23:an på Prennegatan, där vi bodde, och det mitt över gården på Hospitalsgatan, mitt över 21:an alltså. Det huset kallades "Skeppet". Jag vet inte varför. (Ellida Palmquist här på Brunnsgatan 18 C bodde i "Skeppet" på Hospitalsgatan.) ("Täppan" kallades ett hus vid Esplanaden, men det var för det låg i kvarteret Täppan.)

Ottosson var vicevärd för vårt hus och för "Skeppet". Peterséns träffade jag aldrig.

3
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Prennegat. 23

Ripa

Husägaren

Vicevärden

ACC. N:R M. 16470:4

4
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Nä, förresten, när vi flyttade till 23:an 1918 var där först en annan vicevärld, en poliskomissarie Johan Lindberg (?, Lindeblad?, Lindberg?). Men sen var det den dära Ottosson. Det var en ryslig människa. Han bodde på St Mångsgatan. (Ja, han är far till den där komissarie eller vad han nu är, Otto Ottosson, vet ni väl.) Jo, han lurade Petersén. På 7000 kr tror jag di sa de va. (Ja, Lagergren han kan berätta. Karl Lagergren han bodde granne med oss. Han ble vräkt. Men då blev det uppdagat för han gick te Petersén. Karl Lagergren bor på Tullgatan 7 nu. Han hade en bror Lars också.) Ottosson var en snygger karl te å se på, men han va förrädisk. För vi hade hand om renhållningen på gården och gatan, min man och jag, och för det skulle vi ha "skulle kallas" 6 kr i månaden, men vi fick bara 4. Det andra tog Ottosson. Vi skulle sopa gatan ända ner till Esplanaden för Peterséns hade väl hus där också. Och min man sa: gör du det för 4 kr för de gör inte ja. Men vi vågade inte avsäga oss de, för då hade vi blivit vräkta väl, och då hade man fått bo på Valskvarnen vid Lilla Södergatan. Jo, där stuvade de ihop folk med bara brädväggjar emellan. Eller upp till Smörludorna. Där var det så fullt med skäkter, så de inte kunde bo där. Och när vår balja på gården (ja, det var renhållningens baljor, som vi tömde skräpet i, så kom di och hämta sen) var sönder, där var en spricka så de trilla ut, så skulle vi ha en ny, och det lämnade dom från renhållningsverket. Men den nya tog Ottosson hem till St Mångsgatan till sitt, och vi fick den gamla därifrån.

ACC. N:R M. 16470:5

När vi flyttade till 23:an så betalte vi 12:50 i hyra i månaden. Men Ottosson va förrädisk. Han lurade Peterséns.

Jo, hyran steg. När vi flyttade därifrån 1930 var den uppe i 26 kr i månaden.

I 21:an, som vi flyttade in i då, betalte vi 20 eller var det 22 kr i månaden.

Det fick inte höjas. Det stod i papperen. Det var en Agneta Jeppson, som hade vitvaruaffär i stan, som donerade det huset till stan 1912, och hon hade också sagt, att om någon hade bott där i 20 år, så skulle de få bo gratis. Men stan höjde hyran när de reparerade. Vi betalte alltid hyran uppe på Drätselkammaren. Där var bättre och bo i det huset. Där "kan man inte precis kassera det". Det var en målare Mattson som var vicevärld där. Jo, då när vi bodde i 21:an första gången 1909 - 1911 alltså, då var det en Dr Fick som hade huset, och en exekutor Olsson kom och hämtade hyran. Den han bodde i Skomakaregatan och vi betalte 11-12 kr i månaden då. Men Agneta Jeppson köpte huset sen. Hon gjorde vid det. Hon hade det nog bara $\frac{1}{2}$ år så där tror jag. Sen donerade hon det till stan. Hon tapetserade och gjorde fint innan.

Hur vi hade möblerat? Jo det skall jag visa. / Se bifogad skiss. Placeringen av utdragssängen i "rummet te gatan" tycks ha varierat något. En tid stod buffén där. Annars verkade det som om möbleringen varit tämligen likartad under hela tiden, både under tiden i "23:an" och i "21:an", men just sängplatserna för barnen fick skiftas efter ~~äldre~~ hand som de blev större./

5
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Hyran

Prennegat. 21

Möblering

ACC. N:R

M. 16470:6.

/Av möblerna har fru Nordström ännu kvar buffén och ett par"skåp" (det ena en byrå) och väggspegl.n./

Vi hade inga ärvda möbler. Vi köpte våra möbler hos Bengt Jönsson på Bytaregatan i Lund.

"Far" lå alltid i soffan inne i rummet te gatan. Det var en alldeles vanlig sån därana "Göingasoffa" di kallat, men den var köpt hos Jönsson. Jo, där lå han, och han hade ett par ungar hos sig. Och jag låg i soffan i lilla rummet vid spisen, så jag hade nära till den om mornarna. Och jag hade nära ongar där hos maj. "Iblann lå vi ett par tre i var soffa, fast iblann fick di väl ligga på golvet och allting."

Tvätthus hade vi på gården på båda ställena, "så litet så litet så man knappt kunde vända sig". Men där var inga torkvindar, som di hade på de fina ställena, där jag gick och tvättade. Så jag tog helst med en tvättkorg av mitt egna och tvättade borta på ställena, när jag ändå tvättade deras. Ja, så gjorde de andra också, tog med av det egna. Det gjorde fru Nilsson också, hon på hörnan /på "23:an"/. Hon gick också bort och arbetade. Men annars på vintern, när vi tvättade, fick vi"dra streck" inne i lilla rummet och hänga lakanen till tork. Då låg barnen på golvet. På sommaren hängde de alltid tvätt på gården. /De små träklotsarna och krokarna på tegelväggen inne på 21:ans gårdssida är till för att fästa tvättlinorna i./

Ja, de andra möblerna, det var"vanliga bord och stolar och skåp".

I "smutten", ja, "det dära så kallat köket" fast det var inget kök, inte

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Möbelanskaff-
ningen

Sovplatser

Tvättning

"smutten"
"köket"

ACC. N:R M. 16470:7

inne på 23:an, där i smutten stod vasken. Det var bara en ho med ett rör som gick utanpå husväggen, så man såg diskvattnet, när det rann ner i avloppet. Men det ändrades sen, så rören inte syntes, utan gick inne. Nä, där var ingen propp i hon, utan man diskade i ^{en} balja. Men där var rinnande vatten. Sen var där ett skåp för kökssaker men inget riktigt skafferi, inte inbyggt där, nä. Men några hyllor satte vi visst upp nånstans. Och så var där en läm i golvet ner till källaren, där var stege ner, "men där var vi jagu allri, för de va ett riktigt rättböle där nere i den källaren. Dit vågte vi oss inte."

Oh, jag minns hur där såg ut i 23:an när vi flyttade dit. Det var en jude, han hette Levinsson, som hade bott där innan. "Tapeterna hängde och skäkterna kröp och vi fick jagu tapetsera om själv." Ja, skäkter var där och "rättor så stora som smågrisar, di var alldeles släta på ryggen". Jo, mingu, rättorna var så här stora / fru N. visade o:a 2 - 3 dm/. Våran Selma, hon ble chockad av en råtta. Di sajer ongar kan börja stamma av sånt, men ongen hon skrek och sen ble hon alldeles tyst och kunde inte sova den natten. Jo, hon skolle gå ut och hämta en trasa bland tvätten i smutten och fick upp en råtta, så stor som så här. Det är dagsens sanning. Och i källaren, där var rättbo. Och som de sprang över gården. Vad vi hade på väggarna? Jo, vi köpte billiga tapeter för 25 öre rullen och tapetserade själva. Kungaporträtt? Jo, visst hade vi det. Jag minns, det var det första vi hade på väggen. Det var precis efter det vi gift oss, som "far" /maken/ han kom hem med dom. Det var han, Oscar, och hon, Sofia

7
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Källare

Lägenhetens
tillstånd

Skäkter och
rättor

Tapeter

Kungaporträtt

ACC. N:R M. 16470:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hette hon väl. Jodå det hade vi. Andra tavlor? Nä, det minns jag inte.

Det var såna där vanliga.

Maten lagade jag på spisen inne i "lilla rummet", och så var där kakelugn/?/
i "rummet te gatan". Och antingen ble de för varmt, eller också var det
för kallt.

Spis och
värme

I 21:an hade vi köksspis i smutten. Det var kök där alltså. Och så hade
vi en "mitalgös som di kalla't", en sorts kolkamin i lilla rummet. Och där
var en sån där stor murad kakelugn i rummet te gatan. Men den gick inte
att elda i, fast röret från mitalgösen gick in där, så där blev också
varmt.

Vi fick gas på 30-talet i båda husen, så sen välte vi vedspisen och an-
vände gasspisen.

Vi satt utan elektriskt /i 23:an/. Vi hade gamla hängefotogenlampor.
Fotogen fanns hos hökarna. Di hade de utomhus.

Fotogen

Men det var en tid innan, då man knappt kunde få fotogen. Vi gick upp till
rådhuset och fick en lampa till karbiden. Jo, lampan hämtade man där. Jag
känner karbidlukten än idag, så frän, så frän. Det var liksom små grå bi-
tar, som man köpte, jag minns inte precis var. Det var en lampa till att
ha stående på bordet. Det var innan vi flyttade ner till Prennegatan, så
där 1916, 1917. En del hade hemmagjorda karbidlampor av gamla vinflaskor.
Det var di som hade terpentin också. Det var det allra billigaste.

Karbid

"Sen fick vi elektriskt ljus. Oh, vad det var härligt. Vi satt ja minscha
en hel kväll och tittade på den granna lampan." "Tråarna gick utanpå väg-

Elektriskt ljus

ACC. N:R M. 16470:9.

garna, inte inuti som nu." Det var c:a 1925 i 23:an. När vi flyttade in i 21:an fanns där ljus. De hade haft det innan. Där var allt också bättre i ordninghållet. Och det låg högre också. Gatan lutar mot Esplanaden. I 23:an fick vi ofta tapetsera om själv för skäkternas skull. Det fick vi aldrig gjort där. "Ottosson la allt i sin egen ficka". Det enda som ändrades där var ljuset och vattenröret till vasken. Trägolvet där inne var så dåligt, stora hål, men det gjorde de inte nåt åt. I 23:an fick vi bestämt nytt golv i rummet te gatan och nya hyllor i köket och ett modernt skåp över vasken. Där gjorde de ju litet mer.

Nä, sand var det ingen som hade inne i rummen. Det var ute på WC:na som vi la sand på golvet. (Hemma på landet hade vi sand på golvet, och ene, men inte i stan, ah, nä.)

Blommor hade jag. De sa alltid jag hade de grannaste blommorna på hela gatan. Jag hade alltid såna granna pelargonier. Jag har alltid tyckt om blommor.

Allra grannast var det på Prennegatan innan de tog kolonierna. Först var det en trädgårdsmästare Eriksson där, sen blev det kolonier. Det fanns en trädgårdsmästare Ryberg vid Bankgatan. Där var det trädgård ända ifrån Stora Tvärgatan ner till Esplanaden.

Sen började de ta av kolonierna. 1925 byggde stan "Nödens slott" /ett hyreshus/ på Prennegatan uppe vid sidan om butiken. Det hade tre våningar. Därför kallades det "Nödens slott".

"Jag nästan grät, när jag lämnade den gatan. Det var den härliga luften

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Förbättringar

Golvsandning

Krukväxter

Trädgårdar

"Nödens slott"

Idyllen!

ACC. N:R M. 16470:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

från trädgårdarna mittemot."

/ I samband med blommor kom jag in på växtfärgning. Fru N. mindes att hon hjälpt sin mor där hemma att plocka "hunntjöfs" till att färga trasmatte- trasorna med. Någon annan växt för ändamålet kände hon inte till, men hon mindes att det blev gult. När jag frågade efter "ängabollar" kände hon till dem, men inte att de använts till färgning. Berättade däremot följande./

Jo, jag minns, en dag, en fredag, så gick de man ur huse på Prennegatan upp till Kungsmarken och plockade ängabollar, som de sålde på torget sen. Men det fick de inte sen. Det var stans.

Blomförsälj-
ning på torget

Kolonier hade vi på många ställen under åren. Först hade vi en "potatislott" vid Stampelyckan (ja, nånstans där Vegagatan är nu). "Där stal di pantofflorna. Di tog upp plantan och tog potatisen. Sen satte di ner plantan igen. Men när vi kom var den vissen, och där var/inga potatisar kvar. Det var under första världskriget, innan vi flytta till Prennegatan." Vi hade sån potatislott på flera ställen. De hade folk. Men sen byggde de och tog dem efterhand. På kolonin på Prennegatan hade vi potatis, bruna bönor, grönsaker, lite morötter och lök. Men mest potatis. Inte blommor. De hade man inte råd till.

"Potatislott"

Vi åt mest sill och pantofflor och kokta ärter. På söndarna hade vi mycket ärter. "Far" han var gammal knekt och tyckte mycket om ärter. Och så fick man köttben gratis av fru Borglin i hallen. "Man handlade sitt kött där." Efter första världskriget tog all maten slut. Sillen i hallen var slutsåld.

Koloniträdgård

Mat

Kristid

/salluhallen/

ACC. N:R M. 16470 ://

11
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Man stod i kö, men ibland fick man ingen. Men ungarna di var allri sjuka.

/Fru N. visade gruppfoto av barnen, taget på 20-talet. Alla ser ovanligt trevliga
~~***~~ ut./"Ja, di kära ongarna".

Men "far" han var på Bindgarnsfabriken under kristiden, och där var en dis-
ponent Emil Winkler (han är död) som ordnade så di fick köpa sill och allt
sådant där.

Annars köpte vi mat hos hökarna. Det hette så då. Det bodde en hökare i
Prennegatan i hörnan av Korsgatan (där den nya diverseaffären är nu). Hon
hette fru Pramberg. "Hon hade allt möjligt i världen till å sälja. T.o.m.
kokta potatis, som hon sålde till dom som gick på Bindgarnsfabriken."

Det var på 20-talet, ja hon var väl där te in på 30-talet. Sen kom affä-
ren på hörnan vid Esplanaden, och då handla vi där. Vi köpte mjölk och
brö och smör hos fru Pramberg. Vi köpte inte färdig mat där. Men det var
ju många på Bindgarnsfabriken som fick göra. Di hade ju sin middag och
då gick di in där och fick färdig mat, stekta köttbullar, inl~~agd~~ kryddsill
och salt sill."Hon var en riktig luring, fru Pramberg". Man handlade i
saluhallen också. Och där var en hökare i Hospitalsgatan, och en i Träd-
gårdsgatan, men där gick vi aldrig. Och i hörnan av Prennegatan och Stora
Tvärgatan var där ett annat hökeri, Blombergs. De sålde också sill och
färdig mat till de anställda på Bindgarnsfabriken, stekt sill och kokta
pantofflor.

Husdjur ? Nä, det hade vi då inga, "inte utan skäkter och råttor". Man fick
inte ha djur i stan på min tid. En liten kanariefågel hade ungarna. Men

"Hökare"

Husdjur

ACC. N:R M. 16470:12.

den blev sjuk, men allri i livet att vi skaffade nån mer. Det var när vi bodde i 21:an.

Men under kriget förresten, eller då efter. Då hade di kaniner. Både Lagergrens och Lundbergs och Nilssons hade kaniner i burar på gården. Men vi hade inte. De drog råttor.

När min man började på Bindgarnsfabriken 1909 hade han 17:50 i veckan. Då var vi fyra som skulle dela de. När han vatt där några år ble han förman, och då hade han 120 i månaden. Han fick månadslön då. Han slutade där 1920. Han var sjuk. "Han tålde inte och stå på det kalla golvet i källaren bland hampan. Han stod där och delade hampa. Ja di gjorde streck och sånt av hampa där."

"Och allri att man vågade ta något på kredit."

"Där skulle va till illebrann (kol och bränne) och kläder."

Illebrann tog de hem på Bindgarnsfabriken och sålde till arbetarna för 1:20 hektolitern tror jag.

Så jag var ute och städade och tvättade hos herrskap. Man fick adresserna på arbetsförmedlingen. Jag hade flera ställen i flera år, men på några ställen var man ju bara en gång eller så i stället för någon annan. Jag tvättade helst. Usch att dras med den städningen, när di gick där och tittade på. Jag tvättade med Sadix och Kristallin och ammoniakpulver.

Jag gick och tvättade lite då redan 1918, när vi flyttade till Prennegatan. De största glyttarna passade den minsta. Då hade jag bara 2:50 om dan för. Det var från 7 på morgonen och tills det var färdigt, allri före 6 på

12
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kaniner

Inkomster

Bindgarnsfabri-
ken

Tvättning borte

ACC. N:R M. 16470 :/3.

kvällen, ibland senare. Men då sa ja, att jag fick komma igen nästa dag. Ibland kunde de ha tvätt till flera dar på ett ställe. Man fick mat där då. Det blev till slut 5 kr om dan för tvätt och 4 kr om dan för städning. Det var fackföreningspriser. Jag minns en gång en "fru", det var hon fröken Elna Persson i charkuteriet på Fiskaregatan, som sa "Ni skall tänka på all den goda maten" /fru N. härmade "herrs-kaps"-språk/ en gång när det gick upp till 4:50 för tvätten. Allri en bit korv ens man kunde få extra av henne till jul. Annars kunde man få ett och annat. Fast efter kriget var herrskapen snålare. Då sydde de själv om kläderna till sina ungar. Innan kunde man få lite kläder med hem, en och annan urvuxen klänning eller så. "Far" /maken/ fick nån liten sjukpension sen, 10 kr i månaden.

/Det verkar som om familjen tidvis klarade sig huvudsakligen på vad fru Nordström tjänade. Det var svårt att få någon uppfattning om vad maken gjorde, sen han slutade på Bindgarnsfabriken. Fru N. arbetade senare på ett tvätteri. "Långt tillbaka" hade hon även gallrat och plockat betor på gårdarna söder om Lund./

På den tiden fanns det diakonissor som gick, men vi hade barnen på barnkrubban på Korsgatan. Det var en fröken Ida Westdal som stod för den. Hon hade med allting att bestyra och hon var med överallt. Och där var en fröken Maja Beijer också. I början av 20-talet hade jag 5 ungar på en gång på barnkrubban. Det kostade 20 öre om dan för var unge. Det blev 1 kr om dan minsann. Men de fick lite mat där också. Och de fick komma dit tidigt om mornarna. De var där inte på lördan och söndan, för då gick inte jag

13
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"Herrskapen"

Försörjningen

Diakonissor
Barnkrubban på
Korsgatan

ACC. N:R M. 16470:/4

14
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

bort. De skulle sova middag där. Jag minns pågen, det var nog så bra annars, men han tiggde alltid: "bara jag slipper att sova". De hade riktiga "britschar" där till att sova på, men han ville inte. Men när jag frågade fröken där om han kunde slippa, sa hon "han, han sover som en stock".

Sen gick barnen i skolan. Ja, de gick både på Vårfruskolan och Parkskolan, och Allhelgonaskolan var det visst nån också som gick i, och så fanns det en skola på Flormansgatan. Jag tror den ena gick i småskolan där.

Skolgång

Det fanns ett skolbarnshem vid Maglegatan /Magle Stora Kyrkogata/. Där fick di gå och äta middag. Där var en fröken Billing. De körde henne i en kärra, en trehjulacykel liksom. Det tyckte barnen var roligt att få göra.

Skolbarnshemmet
på Magle St.
Kyrkogata

/Följande uppgifter delvis meddelade av fru N:s dotter:/

Skolbarnshemmet vid Magle St. Kyrkogata leddes av fröknarna Maja Beijer, Ida Westdal och Signe Billing. Det kostade 25 öre om dagen per barn där. Barnen gick dit efter skolan och fick då mat där. Frk Billing lärde barnen att sy och väva. Vidare ordnades det där så att barnen fick bada en gång i veckan. Fröknarna kollade även håret på barnen, så att de inte hade löss och såg till att de hade rena kläder. Den förening som stod bakom Skolbarnshemmet (Fruntimmersföreningen ?) ordnade även sommarkolonier för barnen i Skepparkroken. Där fick de vara 6 veckor på sommaren. Delvis bekostades det med medel som barnen själv arbetade ihop bl.a. genom att göra påskris med rosor av kräpp-papper, som de sedan sålde på basarer och i stånd på torget. Vidare sålde de pappersvippor, konfetti och ballonger på Klostergatan på 1:a maj.

ACC. N:R M. 16470:15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Fröknarna på Skolbarnshemmet hjälpte även barnen att få litet egna extra-inkomster genom att skicka dem till ställen, där de kunde hjälpa till med disk och annat och vara "hembiträdets biträde". (Fru Åberg själv t.ex. fick hjälpa till hemma hos fröken Beijer och hos en släkting Tegner till henne.)

Barnens inkomster

Om man fick pengar för diskningen skulle de lämnas direkt till fröken Westdal, som satte in dem på banken åt barnen. I allmänhet fick man 10 öre åt gången. Sammanlagt lyckades fru Åberg få ihop 20 kr på banken på detta sätt.

Det fanns också något som kallades "Jultomtarna" i Fruntimmersföreningens regi (bl.a. en fru Montelin). De skänkte nya kläder till barnen i "Nöden" om jularna.

Uppe vid Stora och Lilla Tvärgatans korsning låg "Arbetsstugan för gossar". Där fick barnen också mat, och där fick de lära sig snickra möbler, göra korgar och bastmorgonskor m.m., som de sålde eller lottade ut i tombolor. /Fru N:s pojkar gick ej där, men fru Åbergs man, Gunnar Åberg - också från "Nöden"-, var där mycket./

Arbetsstugan
för gossar

På Mattsons koloni gick barnen och plockade krusbär och fjordgubbar. De fick 2 - 3 öre litern för det. "Men det var många som sydde innerfickor i kjolarna och plockade bär med sig hem." Det var c:a 1920.

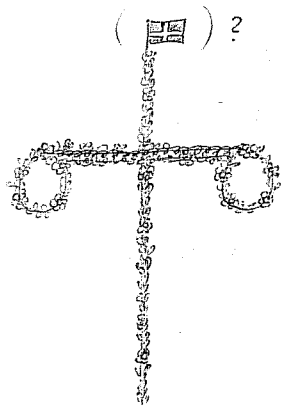
Bärplockning

/Barnen Nordström var p.g.a. faderns sjuklighet tvungna att försöka hjälpa till med försörjningen så gott de kunde./

Vid midsommar hade vi midsommarstång inne på 23:ans gård. Alla barnen var ute och hjälpte till att plocka grönt. "Vi hade hela tvättstugan full".

Helger och högtider:
Midsommar

ACC. N:R M. 16470:16.

Midsommarstångens unge-
färliga form. "I toppen
hade vi mågonting också
- kanske en flagga."

"Det var det roligaste vi hade". Vid fyra-tiden var vi färdiga med stängen, och sen dansade vi. Det var en pojke som hette Hugo Sandahl som spelade harmonika. Han satt på en pall och spelade. Hans far var alltid med. Folk från flera gator kom dit, "både unga och gamla", och dansade. Någon förtäring vid långbord förekom inte inne på 23:an. Men kanske de hade det inne på "Skeppet". Där hade de också majstång. Och vid "Nödens slott" hade man också majstång. /Orden "majstång" och "midsommarstång" användes om varandra. / "När faren tog pågen med sig hem sprang de till andra gårdar för att se om de höll på längre där."

Vi hade majstång alla åren, åtminstone 1918 - 1925, kanske senare också.

----- /Slut på fru Åbergs medverkan vid intervjun/

Vi hade ingen jultomte till julen. Och inte någon julgran heller. Det hade vi inte plats till. Jo, en gång hade vi en, men "karamellerna frestade alldeles förskräckligt", så pågen han välte hela granen.

Barnen konfirmerades i Domkyrkan allihop. (Sen fick de ut och tjäna. Den ena var hos fiskhandlare Jönsson t.ex. Ja, det var mest hembiträdessysslor och sådant de började med.) Töserna konfirmerades 1923, 24, 25, 27. De hade en vit snygg kort konfirmationsklänning. Men senare ett slag kom de långa klänningarna.

Nä, vi gick aldrig i kyrkan om söndagarna. Det hade man inte tid till. "Då hade man så mycket 15 göromål te å göra så, på söndarna."

16
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Julen

Konfirmation

(Riktigt arbete
för barnen sen)

Kyrkan

ACC. N:R M. 16470:17

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Utflykter

Jo, utflykter var vi på. Då när diakonissorna var här, ställde de om med så mycket sådant. Vi åkte med bussar till Bökeberg, och vi har sett alla slott och sådant i Skåne. "Man har vatt me överallt och sett allting." /Av vykort m.m. fru N. visade, verkade det dock som om en del av resorna varit pensionsresor och alltså skett på 1940-och-50-talen./

Umgänge gm tra-
-snack

Ja, vi satt jagu och snackade på trappan. Det var det sannaste jag hört. Det var om kvällarna. Där satt hela byket, och så sprang ungarna och lekte på gatan. Och de som inte satt på trappen satt i fönstren. Och jag minns glyttarna, de ville leka gömme på gården på kvällarna. Men de fick inte vara ute för "far" när det var mörkt.

Spanska sjukar

Alla hos fru Nilssons på hörnan hade spanskan, och de andra familjerna också. Men vi hade den inte. Det var 1918. Sen kom spanskan igen 1920. Doktorerna hade inte tid att gå och passa upp alla. Längre upp i gatan var det 3 som dog. Det var många, många som dog av den. "Men hade de bara lite konjak så redde det sig väl" sa de, men det hade alla jagu inte råd med.

Kloka kärringar

Där var den gamla Sandbergiska kärringen, men det var engelska sjukan hon botade för. Hon kunde visst spå också, kanske, vad vet jag. Jag gick inte till henne. Jag gick till en på Drottensgatan och fick ungarna smorda mot engelska sjukan. Jag gick till en doktor först och frågade om det var engelskan. Han skrattade, men gamle doktor Ryberg han skrattade minsann inte. Det var engelskan, men det kunde han inte göra något åt, utan då fick man gå till en kärring, sa han.

Engelska sjukar

ACC. N:R M. 16470:18.

18
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Det bodde många judar i "Nöden" när vi kom ner där. Kanter och Ossers bodde i huset nedanom vårt /25:an/. (Två av bröderna Kanter har pälsaffären vid stationen, och där är en Kanter i manufakturaffären vid Mårtenstorget mellan systemet och fiskaffären och en Kanter vid Botulfsplatsen intill Ullners guldsmidsaffär.) Judarna var fattiga innan men de rättade på sig under 2:a världskriget.

Judarna

Judarna var bättre än svenskarna. Var det en rik jude så hjälpte han en fattig. Det gjorde jag inte svenskarna!

Solidariteten

Jag gick hos en jude och eldade. Schwartzbergs hettade. De bodde i Nilssons innerrum. "Jo, det var långt långt i makabierna det", det var 1909, och då bodde inte Nilssons i 23:an än. Den hörnlägenheten var delad på två då, och Schwartzbergs bodde i ena halvan. (En av döttrarna är gift Kanter, han vid Botulfsplatsen.) På fredagskvällen fick man gå in och tända ljus hos dem, och på lördagsmorgonen gick jag in där och eldade. De fick inte röra vid tändstickor och inte lägga in i spisen heller på lördagarna. Jag fick en ylleväst för det om julen. De handlade ju med sådant.

Hjälp med eldgörningen

Schwartzbergs hade en liten påg på ett par tre år, Filip hette han, han välte en gryta skållhett vatten, som stod på spisen, över sig och skållades ihjäl. Jag minns när han låg på golvet på 3 bräder med ett ljus vid huvudet och ett vid var axel. Alla tavlorna i rummet vändes bakvänt. De hade gråterskor som satt så här och jämrade /fru N. härmade gråterskornas klagande läten/ kring den döde pojken där han låg alldeles naken på golvet. Hela personalen från Barnkrubban följde med vid begravningen. De la honom i en svart låda med sten i. Den stod rakt upp med ett svart skynke för. Hela stora följet gick med ner

Ersättning

Begravnings-seder

Gråterskor

ACC. N:R M. 16470:19.

till mejeriet. Sen körde skjutsen vidare till deras mosaiska församling i Malmö. De hade stenar med eller tog stenar från marken som de kastade efter skjutsen. Jag vet inte vad det skulle vara för, men jag har hört att det hade med det att göra att de stenade Jesus.

Då 1909 när vi bodde inne på 21:an, var där judakyrka där inne i gårdshuset. Den var där nog inte sen, när vi flyttade till Prennegatan igen 1918. De hade möte där på lördagarna "och som de härja och som de skrek och gick an".

Nä, jag var aldrig där inne. Men där var en som var liksom präst. Han kallades "magister" och han hette Olniansky. Det var en av de fine judarna. Han bodde på Hospitalsgatan 3. Han hade allting att befälla. Den skulle de gå till, när de skulle ha slaktat en höna. De köpte hönsen levande. Sen slaktade magistern dem. Det var oheligt annars. Han gick också runt i slakterierna och ombesörjde allt kött till dem. Det fick inte vara ohelgat.

Jag var hos judar och tvättade. Hade man såpa på en tallrik fick den slängas sen och fick inte användas mer att äta på.

Vad judarna hade som var gott var vetebröd. De använde bara mejerismör, inte margarin. Ja, jag glömmer allri deras goa vetebröd. Och så hade de en sorts havregrynssoppa. Det var riktig judasoppa. Den var kokt på riktigt kött - de hade fint kött judarna - och kål och sånt, men så hade de havregryn i i st. för vetemjöl. Det var en gammal jude som hette Levinsson på hörnet av Brunnsgatan och Arkivgatan. Där gick jag och städade och fick smaka soppan och vetebrödet. Alla judar hade sånt gott vetebröd. Och sen till påsken hade de nån sorts osyrat tunt knäckebröd. Det smakte ingenting. Det var varken sött eller surt. Jag minns så väl när ungarna kom hem och sa: nu har vi fått judabröd!

19
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Stenkastning

Synagogan på
Prennegat. 21

Magister Olni-
ansky

Kött och slakt

Judarnas vete-
bröd och speci-
ella soppa

Osyrat bröd

ACC. N:R M.16470:20

20

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Förhållandet
till judarna

Gårdfarihandel

Nä, de var visst inte rädda för judarna. Barnen lekte ihop och gick i skola ihop. Det var gott förhållande med judarna.

/Senare på kvällen förde jag judarna på tal igen:/

Judarna hade sitt knyte, som de gick ut på landet med och sålde. I knytet hade de dukar och strumpor och skjortor. De gick runtomkring ute på landet. Det var många, t.ex: Kanter, Osser, Katz, Blommine (?), Rosensohn och Levins-son och många fler.

(Far handlade ett sängtäck av judagubbar som kom hemmaomkring /Norra Strö församling i Östra Göinge hd/ så det var vanligt med judar i hela landet.)

Men det har de inte gjort sen kriget. "Sen ble de rika de där djävla judarna!" (Aggressioner)

Ja, där är den där hattaffären "Modern", ni vet, det är en Katzatös som har den. Hon är förresten syster med de där bröderna Katz som säljer fisk.

Ja, jag säger, judar är judar var de än kommer. Det fanns många lea rälige judar. Det fanns två sorters judar. De rika hade det bra. "Di kommer hit och förstör allt för oss." Ja, di åt ju förstås sitt. Di åt ju inte fläsk.

Där var en Levinsson på 23:an, som flyttade ut, när vi flyttade dit. Oh, vad där såg ut!

Men "Nöden hade ingen lag" som de säger.

Barnen fick springa ärenden åt judarna om lördagarna. De lagade sin lördagsmat på fredan, men på söndan var de i gärning igen.

Om jag känner till "Döden"? Jo, det kan ni tro, det var så när jag glömt berättat det, fast jag tänkt på det. Det var en gammal man som bodde uppe mitt för Bindgarnsfabriken. Och vet ni hur han fick det namnet, jo, här var kolera

"Döden"

ACC. N:R M. 16470:21.

21
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

nåt år på 1800-talet, sa di, och då sprang han omkring och samlade upp liken, för det var många som dog, och körde dem till nån gravplats. Han hade häst och vagn för han hade körslor till syssla. Han sålde sand. Man köpte en kappa sand, så där 5 liter, till att strö på WC golvet. (Oh, nä, inte på köksgolvet!) Och så hade de en vers som de sa om honom:

"Känner ni Döden

som bor i Nöden?

Han kör till Lomma och hämtar sand.

Vagnen skramlar

och sanden ramlar

hela gatan fram."

Så fort ungarna fick se honom komma med lasset, så skrek de den. Han frågade inte efter det. Han hörde det kanske inte. Ja, det här det var väl på 1920-talet. "Döden" dog på 1930-talet. Han hade en fru som låg i 20 år och inte ville stiga upp. Så sa doktorn till henne att hon skulle bli med barn så blev hon väl tvungen att stiga upp. Och minsann, hon ble me en tös, men inte att hon steg upp för det, nä. Hon dog sen också. Huset de bodde i kallades "Döda-huset".

Cederström? Jo, den bodde vi mittför på Grynmalaregatan ett tag. (Vi bodde där 1912 - 1913. Sen bodde vi på Bankgatan under första världskriget.) Hans far kallades "Paul Djävel". Cederström var pantlånare. Han bodde i hörnet av St. Tvärgatan och Trädgårdsgatan. Han lurade alla studenterna i stan. Han var deras räddning, när de behövde pengar. De bar stora packor med böcker och kläder dit. Det var mest studenter som gick dit. Nä, vi pantsatte aldrig

Pantlånare Ce-
derström

ACC. N:R M. 16470:22.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

någonting där själva. Vi var aldrig inom hans dörr.

Han kallades "baronen" för han var så djävra rik, tror jag. Han hade en enda dotter, den hade han förresten innan han ble gift.

Där var en människa som kom varenda vecka med saker under sin keps, - ja, ni vet en sån där cape, som di svänger över axlarna, - som hon pantsatte hos Cederström. Jag minns, min Astrid, hon satt uppkruken i fönstret och ropade alltid:

"Nu kommer kepsen med tyg till Cederström".

Och "Godtemplarhuset" kallade vi nr 5 på Prennegatan. Larsson hette han som hade det. Han hade rum för resande där. Det var skitigt och rälit, skäkter och mer.

Prennegat. 5

Pastor Böös? Det var en rysligt snäll gammal pastor, den Böös. En gång tog poliserna honom för han gick och haltade, och de tog me honom till finkan. Han sa inget. Ville väl se hur det skulle gå. Men den patrullerande polisen fick suspension en månad eller så. För det var ju pastor Böös, och han var halt.

Pastor Böös

Jo, visst fanns det luder där nere. /Vi kom in på ämnet via "Smörludorna" i annat sammanhang och en felbetoning av "ludorna". / Men det vill fru Frid väl inte veta. /Hon fortsatte viskande:/ Där var en som di kalla "Karin Koträckare" vid sidan om Bindgarnsfabriken. Hon övade sin gärning så gammal hon ble. Men sen kom hon till "Fattighuset" (=Mårtenslund). Och där var en i Stora Tvärgatan mitt för Lilla Södergatan i samma hus som Vibergs pälsaffär. "Vita Negern" kallades hon. Hon tog emot unga pögar den. Det var väl när de hade druckit.

Prostituerade

Poliskommissarie Zettergren? Han hade stora razzior med studenterna.

Poliskommissari
Zettergren

(Han var förlovad med en dotter till renhållningsverksdisponenten Åkesson.

ACC. N:R M. 16470:23.

20
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Men Åkesson tog tillbaka sin dotter, när Zettergren en gång efter ett fyllekalas på Åke Hans försökte hindra Åkesson att köra bil därifrån.) /Historien var längre, men jag lade den inte på minnet, då det inte har något med "Nöden" att göra./

"Det finns endast en med så långa ben och det är kommissarie Zettergren". /Imiterande recitation av fru N./ Jo, det var en vers di sa om Zettergren. Det var vaktmästaren på Stadshuset, Johan Jönsson, han var duktig till sånt här, och han uppträdde en gång på scenen på Folkets Park med en sketch om Zettergren.

Jo, poliserna gick förjämt därnere i "Nöden" och patrullerade.

Där var förresten ett sånt där fruntimmer till som vi pratade om innan idag. "Lea Ester" kallas hon. Hon och hennes mor de bodde i Brunnsgatan mitt emot "Port Arthur" (det stora huset med lökkupolen i hörnet av Brunnsgatan och Arkivgatan). De brände hembränt och utövade minsann annat också. Ja, de hade t.o.m. poliser hos sig. Och detta hade Zettergren fått höra och skulle nu lura ut det, så han klädde ut sig till gammal gubbe med stor rock och en gammal nerdragen hatt över öronen. Och så stapplade han fram och tillbaka där utanför ludernas hus. Då kom där en gammal gubbe, som skulle ditin, och sa: "Ska du ha dig en halva du också. Di har där inne. Kom så går vi in." - "Nä, gå du in först", sa Zettergren, "det ser för illa ut, om vi går in båda på en gång". Och gubben in först och kom sen ut den stackarn och hade en halva under rocken och var sån karl så och visade pavan för Zettergren. Men då tog Zettergren av sig de gamla kläderna och stod där stor och lång i sin polis-

Zettergren och
"Lea Ester"

24
ACC. N:R M. 16470:24.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

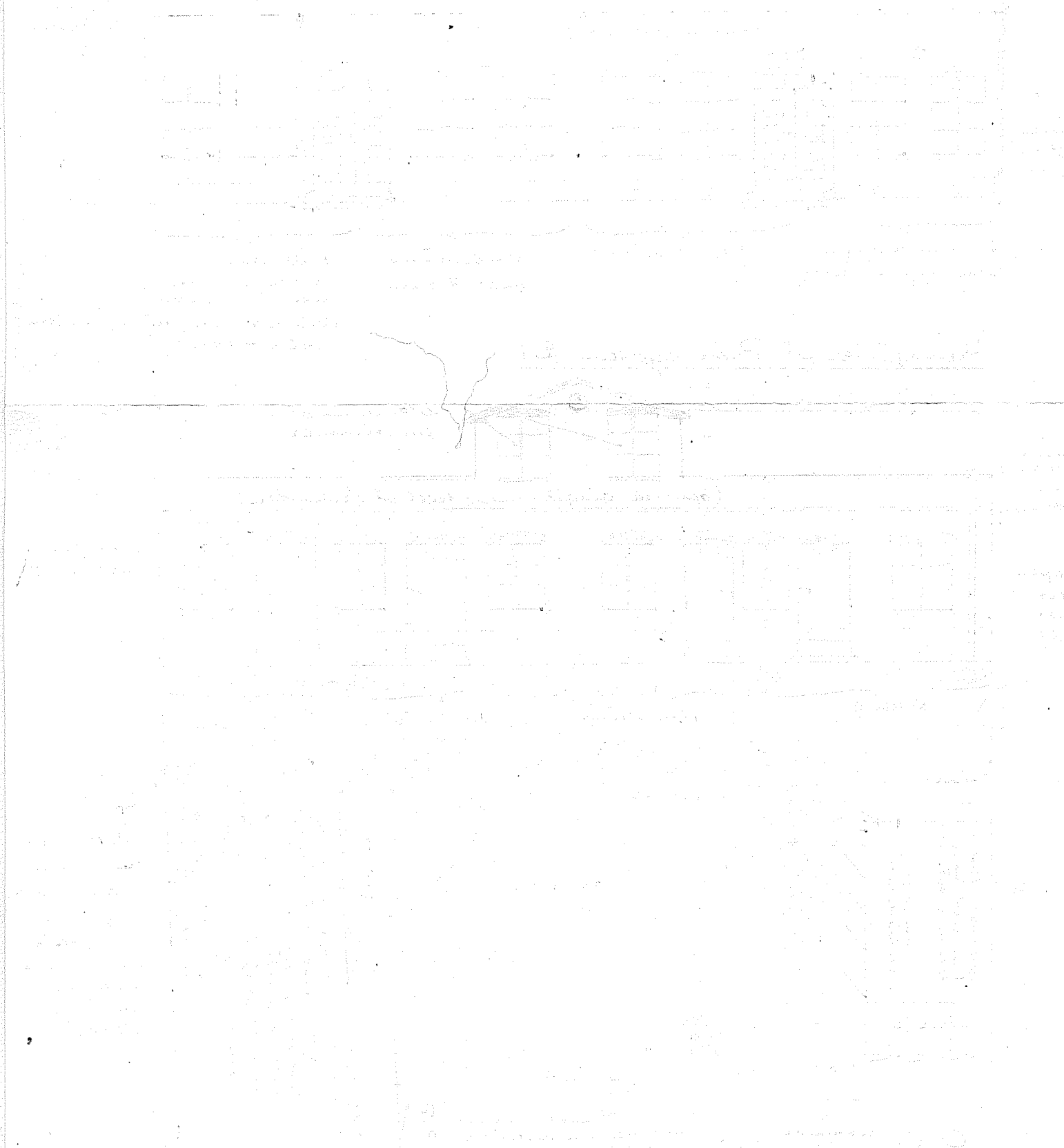
uniform. Och den karlastackarn - ja, jag tycker då rent synd om'n - han fick följa med upp till polisstationen och berätta allt. Och de där luderna kom inför rätta sen. Hon, lea Ester, fick visst en månads fängelse tror jag för hembränneriet. Men moren, hon var så dålig, så henne fick de visst rulla upp i en rullstol till polisen. Hon slapp fängelset. Lea Ester lever än, men hon svär så det är rent rälikt att komma ut för henne.

/Fru N. sitter troligen inne med en uppsjö av historier och berättar dramatiskt, men jag fann det bäst att sluta här, eftersom hon gled mer och mer ut i periferin, och vi började bli trötta./

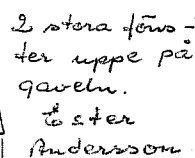
Jag gjorde de här skisserna vid en orientering av miljöerna nere på Prennegatan dagen före intervjun för att kunna följa med i fru Nordströms berättelser. De ersätter inte på något vis fotografier men bifogas då påskrivna uppgifter kanske kan ha ett visst värde och underlätta läsningen av uppteckningen.

Skåne

Lunds stad
inlämn. år 1964
av Karin Frid

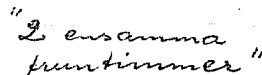
Ungfärdig skiss den 25. 4. 64. (Uppgifterna med röd penna tillagade efter inter-
vjum med fru Nordström den 26. 4. 64.)

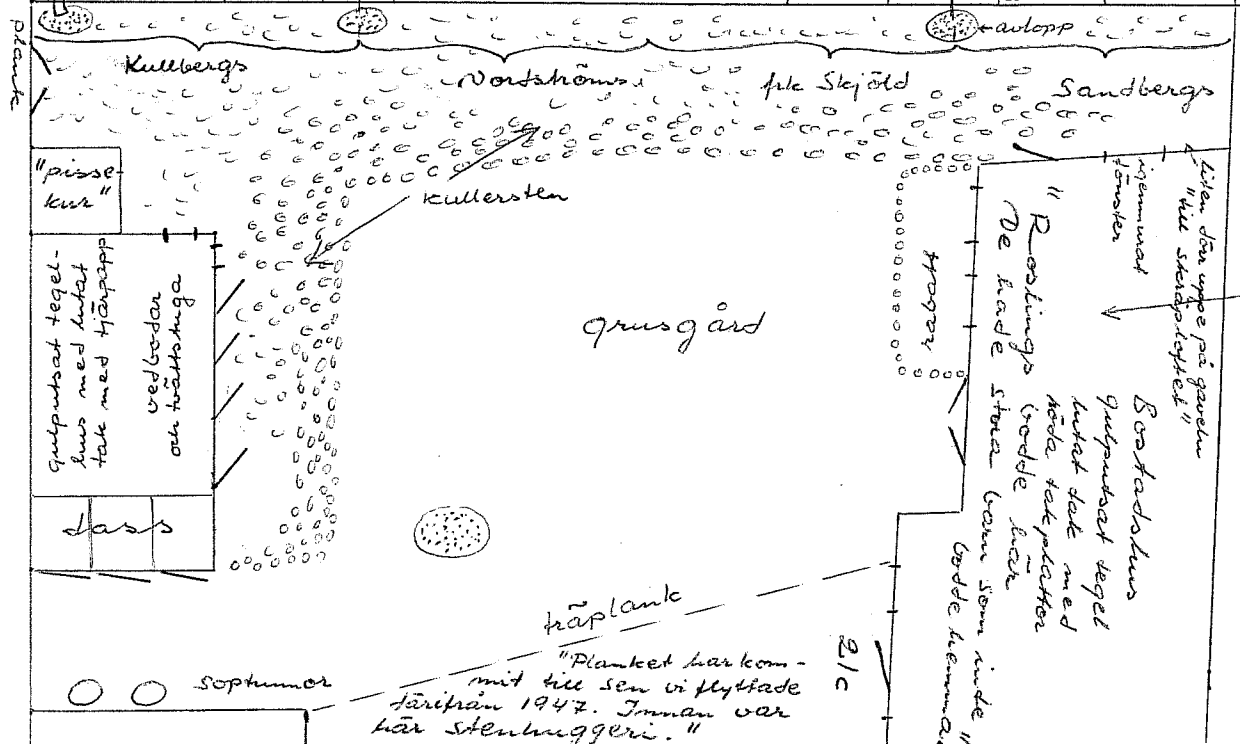
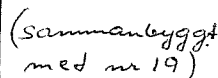
"port" mod
23:an

Kullbergs
("made 2 barn,
men de var stora")
(Här bodde Nordströms perioden
1909 - 1911)

1930 och framåt.

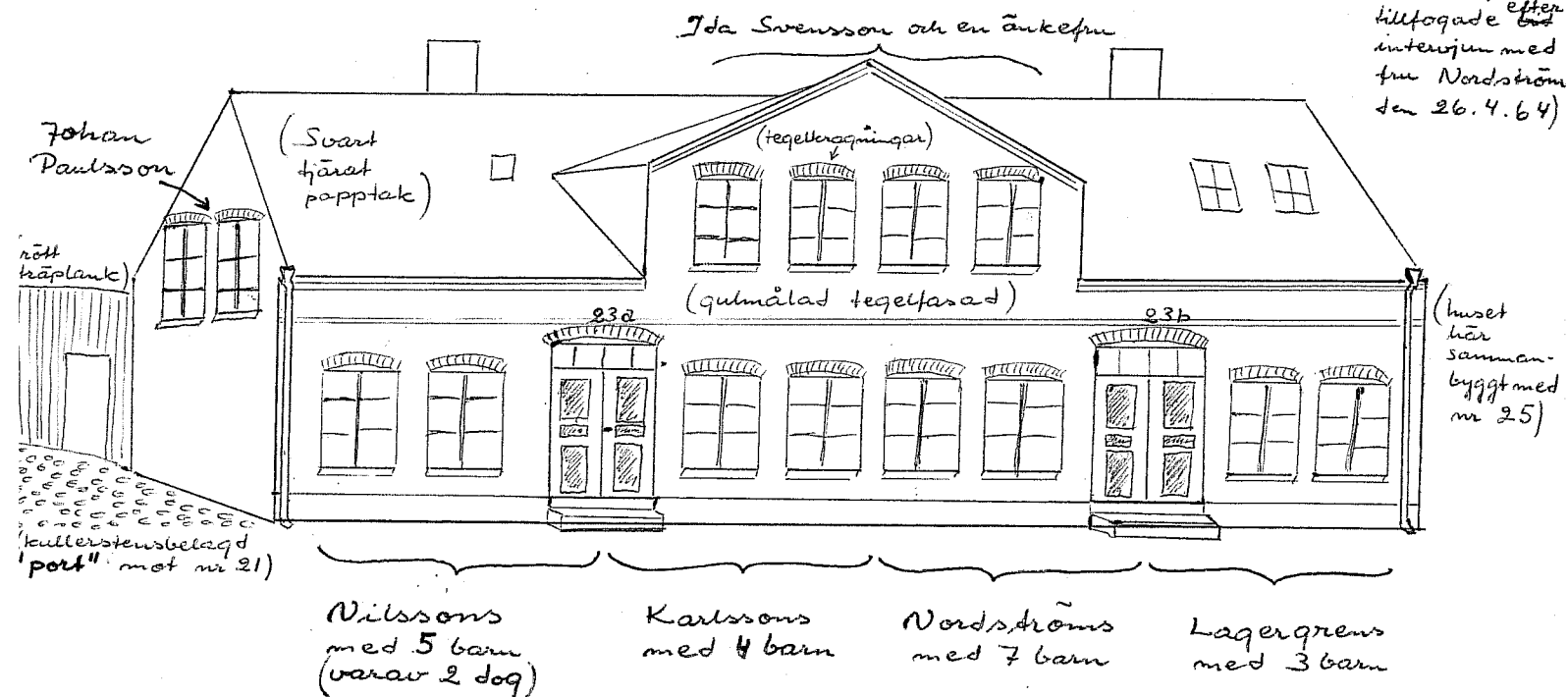
(öppen
port
mot
23)

"1909-1911,
mår vi bodde
ylsterst, var
- här judar-
nas syna-
goga. Men
de flyttade
sen: Fanns
i alla fall
inte kvar
1918."

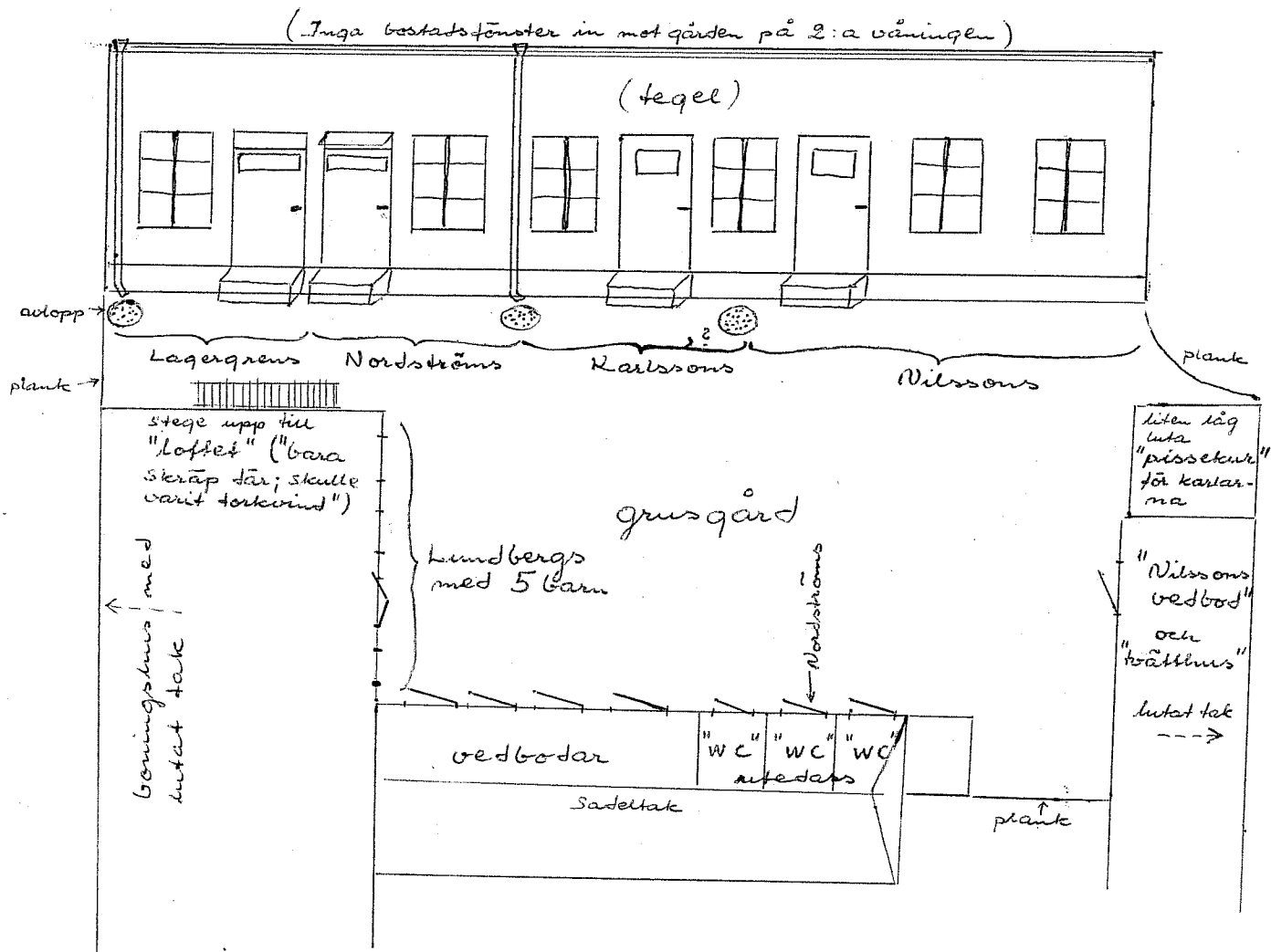
K: Fried

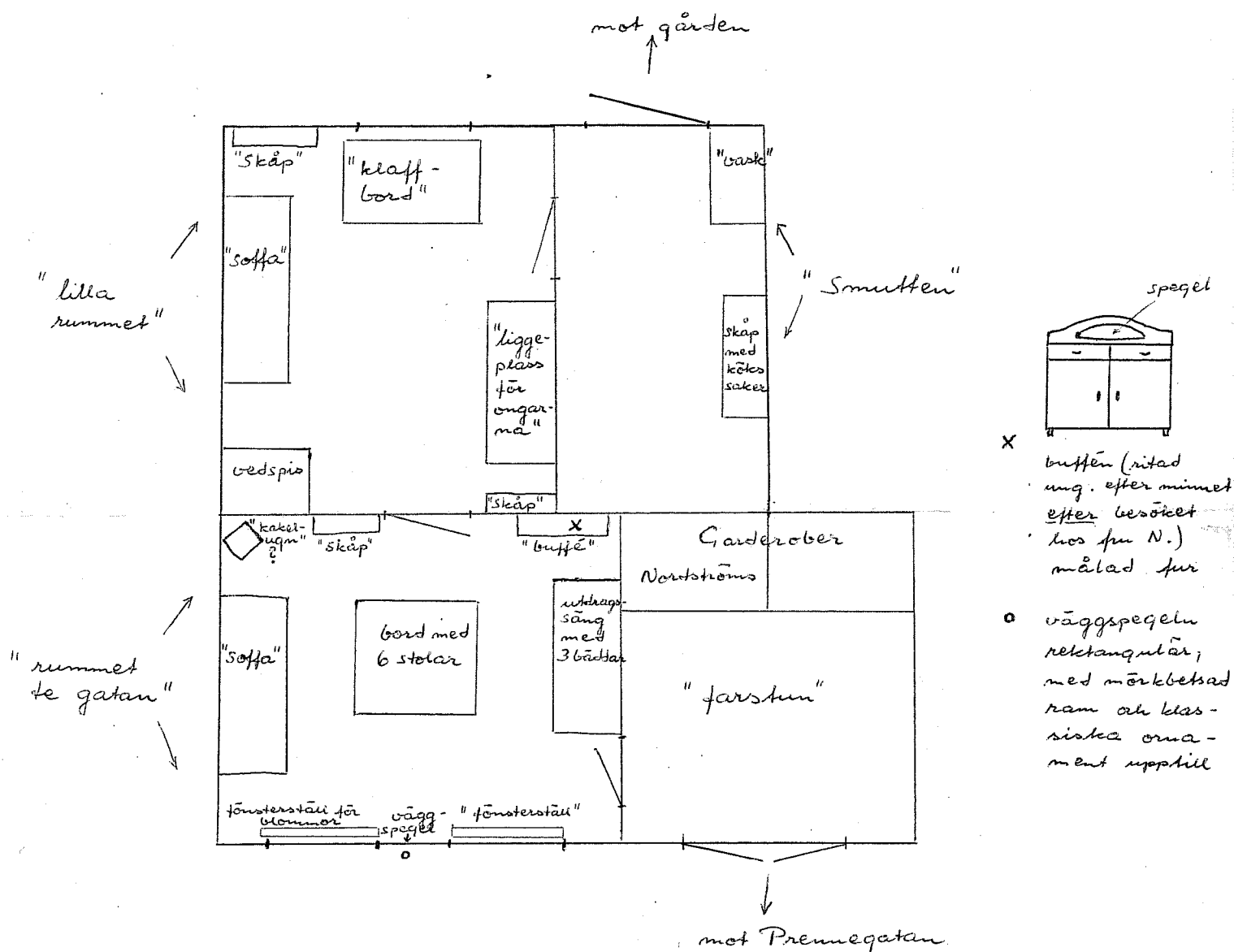
ung. skiss
den 25.4.64
(Uppgifterna
med röd penna
tillfogade ^{efter} ~~för~~
intervjun med
fru Nordström
den 26.4.64)

Hyresgäster som bodde på Premiegatan 23 vid tiden
när Norderströms flyttade dit 1918 och därefter.

Sammanlagt c:a 30 personer i gästhuset och 7 i gästslängan.

Plan över Nordströms lägenhet på
Prennegatan 23 b

Proportioner och möblering ungefärliga. Planen uppgjort tillsammans med fru Mathilda Nordström den 26. 4. 64. och kollad av hennes dotter, fru Karla Åberg. Motsvarar ung. förhållandena på 1920-talet.

Möbleringen behölls i princip likadan, när familjen 1930 flyttade in i motsvarande lägenhet på Prennegatan 21 b. Men där var "smutten" kök. Rummens funktion så alltså ändrad!

K. Frid